

Dünya bugünü ve yarını ile Anadolunun Epigrafleri

24 - 27 Nisan 2018

AKMED Konferans Salonu, ANTALYA

Sempozyum Kitapçığı

(Genel Bilgi / Program / Zetler)

AKMED

KOÇ ÜNİVERSİTESİ

Suna & İnan Kırac

Akdeniz Medeniyetleri

Araştırma Merkezi

Dünü, bugünü ve yarını ile ANADOLU'NUN EPİGRAFİLERİ

24 – 27 Nisan 2018

AKMED, Antalya

Sempozyum Kitapçığı

(Genel Bilgi / Program / Özetler)

Sempozyum dili İngilizce olup simultane çeviri yapılmayacaktır.

KOÇ ÜNİVERSİTESİ
Suna & İnan Kıraç
Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi

Dünü, bugünü ve yarını ile
ANADOLU’NUN EPİGRAFİLERİ

Uluslararası Sempozyum

ORGANİZASYON KURULU

Fatih ONUR
Akdeniz Üniversitesi, Antalya, TÜRKİYE

Charlotte ROUECHÉ
KCL, Londra Üniversitesi, BİRLEŞİK KRALLIK

BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Gabriel BODARD
SAS, Londra Üniversitesi, BİRLEŞİK KRALLIK

Michèle BRUNET
Lumière-Lyon 2 Üniversitesi, FRANSA

Thomas CORSTEN
Viyana Üniversitesi, AVUSTURYA

Johannes NOLLÉ
DAI Eskiçağ Tarihi ve Epigrafi Komisyonu, Münih, ALMANYA

Scott REDFORD
SOAS, Londra Üniversitesi, BİRLEŞİK KRALLIK

Recai TEKOĞLU
Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, TÜRKİYE

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi (ADKAM)

iş birliği ile

Sempozyum Hakkında

Binlerce yıldır, Anadolu'nun pek çok uygarlığı – ister kamu belgeleri ister özel içerikli belgeler olsun – önemli metinleri kalıcı kılmak için taş üzerine kazınmıştır. Bu süreç dünya çapında pek çok uygarlıkta görülürken, Anadolu'nun kaliteli taşlar ve mermerler yönünden son derece zengin olması muazzam derecede metin üretimine yol açmıştır. Son birkaç yüzyıl boyunca bu belgeler üzerinde yapılan çalışmalar gittikçe gelişerek ve bilgilerimizi zenginleştirerek bu derin ve çok katmanlı tarihi mirası gitgide daha fazla anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Bu sempozyumun amacı değişik kültürlerin taşa kazınmış metinleri üzerinde çalışan uzmanların çalışmalarının sunulması ve deneyimlerinin karşılaştırılması yoluyla epigrafi disiplininin tarihine yönelik bir bilinç oluşmasını sağlamaktır. Sempozyum boyunca epigrafik yöntemlerin istikrarlı gelişimlerinin izi sürülecek, önceki nesillerin yazıtlarla nasıl bir iletişim içerisinde oldukları ve taşa kazınmış metinlerin bizi binlerce yıldır okunmamış olan dillerle nasıl tanıştırdığı incelenecektir. Ayrıca bu disiplinlerde gerekli becerilerin nasıl öğretilebileceği ve hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerde bu eşsiz bilgi deposuna tam bir erişim imkânı sunmak için nasıl yollar bulunabileceği üzerine konuşulacaktır.

Bu sempozyumu Akdeniz kıyısında hem doğal hem de tarihi hazineleri açısından Türkiye'nin en zengin kentlerinden birisi olan Antalya'da düzenlemiş olmaktan özellikle mutluyuz. Kentte en erken dönemlerden Osmanlı Dönemi'ne kadarki süreçlere ait pek çok arkeolojik alan bulunmaktadır. Bu alanlara ait pek çok değerli eser Antalya Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Bu nedenle müzeyi ziyaret etmenizi öneririz.

Başta cömert desteği ile bu etkinliğin düzenlenmesini sağlayan Koç Üniversitesi - AKMED kurumu ve çalışanlarına, sempozyumun oluşturulmasında ve gerçekleştirilmesindeki emekleri için bilimsel danışma kurulu üyelerine, konuşmacılara ve oturum başkanlarına, ayrıca bu kitapçığın önemli bir kısmını Türkçeye çeviren F. Avcu, Ö. Tatar, B. Tüzün ve H. Uzunoglu'na teşekkürlerimizi sunarız.

Program**24 NİSAN 2018, SALI****09:30-10:00 Açılış konuşmaları**

Oğuz TEKİN (Koç Üniversitesi, AKMED Müdürü)

Charlotte ROUECHÉ (King's College, Londra)

Fatih ONUR (Akdeniz Üniversitesi, ADKAM Müdürü)

1. OTURUM (10.00-12.00): Eskiçağ/Ortaçağ/Yakınçağ'da yazıtlar: I. Bölüm

Oturma başkanı: Burcu CEYLAN DUGGAN

10.00-10.40 Mehmet TÛTÛNCÛ (özet s. 6)*Anadolu'daki ilk İslami yazıtların ortaya çıkışı: Arapçadan Türkçeye***10.40-11.20 Georgios PALLIS** (özet s. 7)*Bizans Dönemi Küçük Asya'sında yazıtların ikinci hayatı: yazılı malzemenin yeniden kullanımına yönelik görüşler***11.20-12.00 Scott REDFORD** (özet s. 8)*Türkiye'de Selçuklu epigrafisi***Ö Ğ L E A R A S I** (12.00-13.55)**2. OTURUM (14.00-16.00): Eskiçağ/Ortaçağ/Yakınçağ'da yazıtlar: II. Bölüm**

Oturma başkanı: Thomas CORSTEN

14.00-14.40 Nicholas S. M. MATHEOU (özet s. 8)*'Hatıraya yeniden bakmalı': ortaçağ Ermeni geleneğinde epigrafi***14.40-15.20 T. Michael P. DUGGAN** (özet s. 9)*19. yüzyıla kadar Küçük Asya'daki erken dönem antika meraklıları***15.20-16.00 Charlotte ROUECHÉ** (özet s. 10)*Louis Robert: Anadolu Yunan epigrafisinin dönüşümü***A R A** (16.00-16.25)

3. OTURUM (16.30-18.30): Bilimsel yaklaşım: Koleksiyonlar ve araştırmalar

Oturum başkanı: Johannes NOLLÉ

- 16.30-17.10** Mustafa H. SAYAR (özet s. 11)
İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Yunanca ve Latince yazıtlar ve bunların Doğu Akdeniz ve Küçük Asya epigrafi araştırmalarına katkısı
- 17.10-17.50** Thomas CORSTEN (özet s. 12)
Küçük Asya'daki Avusturya epigrafi araştırmalarının tarihi
- 17.50-18.30** Fatih ONUR (özet s.14)
Eskiçağ peyzajını keşfetmek: Patara yol anıtı ve Lykia coğrafyası

25 NİSAN 2018, ÇARŞAMBA**4. OTURUM (10.00-12.00): Dillerin ve yazı sistemlerinin keşfi**

Oturum başkanı: Gül İŞİN

- 10.00-10.40** Hasan PEKER (özet s. 15)
Anadolu hiyeroglifleri ve bunların Yakın Doğu çalışmalarına son katkıları
- 10.40-11.20** Selim F. ADALI (özet s. 16)
Anadolu'da çivi yazısı: tarihsel bir bakış açısı
- 11.20-12.00** Recai TEKÖĞLU (özet s. 17)
Anadolu'nun alfabetik yazıları

Ö Ğ L E A R A S I (12.00-13.55)

5. OTURUM (14.00-16.00): Epigrafinin kuruluşu ve öğretimi (özl. Türkiye)

Oturum başkanı: Gülay YILMAZ

14.00-14.40 Johannes NOLLÉ (özet s. 18)*Tutku ve görev: Sencer Şahin'in akademik çalışmaları ve kalıcı kazanımları***14.40-15.20 Andreas RHOBY & Ida TOTH** (özet s. 19)*Bizans Epigrafisi: geçmiş – günümüz – gelecek***15.20-16.00 Hakan T. KARATEKE** (özet s. 21)*Bir Osmanlı yazıtı nedir?*

A R A (16.00-16.25)

6. OTURUM (16.30-18.15): 21. yy'ın okuyucuları ve onların beklentileri: ulaşılabilirlik ve daha ileri

Oturum başkanı: Michèle BRUNET

16.30-17.05 N. İlgı GERÇEK (özet s. 22)*21. yy.'da çivi yazısı çalışmaları***17.05-17.40 Gabriel BODARD** (özet s. 22)*Dijital epigrafide iştirakçiler ve gündemler: kodlama, düzenleme ve yayımlama***17.40-18.15 Hatice AYNUR** (özet s. 23)*Osmanlı tarihini dijitalleştirme: sekizinci yılında "Osmanlı Kitabeleri Veritabanı Projesi"***SON SÖZ****18.15-18.50 Michèle BRUNET** (özet s. 24)*Gelecekte epigrafiler: uluslararası bir perspektif*

26 Nisan 2018, PERŞEMBE

Perge ve Side Gezisi

Pamphylia'nın iki önde gelen kenti olan Perge ve Side, günümüze ulaşan görkemli kalıntıları ile Antalya sınırları içerisindeki önemli antik yerleşimler arasındadır. Her ikisi de Antalya'nın doğusunda olup, Perge yak. 20 km, Side ise yak. 75 km uzaklıktadır. Her iki kentte de uzun süredir kazılar devam etmektedir. Perge yakın dönem yapılaşmalarına maruz kalmadığı için şanslı iken, Side'nin ise büyük bir kısmı modern kentin altında kalmıştır. Bununla birlikte, bir liman kenti olarak Side'nin hem kalıntıları hem de müzesi görülmeye değerdir. Bu gezi, Side yazıtlarını ve kent tarihini içeren iki ciltlik Side korpusunun yazarı Johannes Nollé eşliğinde yapılacaktır.

27 Nisan 2018, CUMA

Workshop: Dijital Epigrafi

Gabriel BODARD

(Charlotte ROUECHÉ ve Michèle BRUNET eşliğinde)

Önceden kaydını yaptırmış katılımcılarla, AKMED'de papirolojik ve epigrafik metinlerin dijital edisyonu üzerine bir workshop düzenlenecektir. Eğitim Gabriel Bodard tarafından yapılacak olup, Charlotte Roueché ve Michèle Brunet katkıda bulunacaklardır. Önceden kaydını yaptıran katılımcıların bilgisayarlarını beraberlerinde getirmeleri gerekmektedir.

EpiDoc (epidoc.sf.net), "Inscriptions of Aphrodisias and Tripolitania", "MAMA XI", "Duke Databank of Documentary Papyri", "Digital Corpus of Literary Papyri", ve "EAGLE Europeana Network" gibi dijital projelerde kullanılan ve yazıtların, papirüslerin ve diğer antik metinlerin TEI XML kullanılarak kodlanmasına yönelik uygulama ve bir dizi esaslar topluluğudur. Workshop kapsamında katılımcılara XML biçimlendirme temelleri tanıtılacak, metin özelliklerinin ve nesne tanımlamalarının eklenmesi, bunların dışardan bir kimseye ya da kurum otoritesine tanımlanması ve bağlanması, ayrıca çevrimiçi Papyrological Editor aracının kullanımı uygulamalı olarak gösterilecektir.

Özetler

Mehmet TÜTÜNCÜ

Anadolu'daki ilk İslami yazıtların ortaya çıkışı: Arapçadan Türkçeye

(24 Nisan, Salı, 10.00-10.40)

Bu bildiri de Anadolu epigrafisinde (kitabelerinde) az bilinen birkaç noktaya dikkat çekmek istiyorum.

İlk konumuz Anadolu'da İslam epigrafisinin (yani Arap harfleriyle yazılan kitabelerin) oluşumu ile ilgilidir. Hazreti peygamberin vefatından 10 yıl sonra ilk İslam orduları Dicle ve Fırat nehirlerini geçerek Anadolu topraklarına girmişler ve özellikle Güneydoğu Anadolu'da sınır boylarındaki kale ve şehirlere yerleşmişlerdir. Bu zamandan günümüze epigrafik malzeme ulaşmamıştır. Güneydoğu Anadolu'da İslam'ın ilk devrine ait kitabeler Diyarbakır surlarında bulunan hicri 297 tarihli kitabelerdir.

Büyük bir hayret uyandıracak yeni bir keşif ise bundan 200 yıl önceye ait ilk İslami devir kitabelerinin Ege kıyılarındaki antik şehirlerde bulunmuş olmalarıdır. Knidos'ta bir kilisede bulunan Arapça kitabeler eşsizdir. Burada Hicri (97-99 Miladi 715-717) yıllarına ait kitabelerde, İslam askerlerinin isimleri ve tarihleri yazılmıştır. Buna göre Anadolu'daki ilk İslami yerleşim biriminin kısa süreli olsa da Knidos'ta olduğu ortaya çıkmaktadır. Bildirimizde bu kitabelerin çerçeveleri çizilecek ve diğer Roma kitabeleri ile karşılaştırması yapılacaktır.

Bildirimizin ikinci kısmında ise İslami kitabelerde kullanılan dil konusunda duracağız. Anadolu'da İslami epigrafide kullanılan tek dil uzun bir müddet (600-700 yıl gibi) Arapça olmuştur. Hatta 1071 tarihinde Selçukluların fethinden sonra Türklerin Anadolu'ya gelmelerinin bile bu kullanılan dile çok fazla etkisi olmamıştır. Dil yine Arapça ve nadiren Farsça olmuştur. İlk belgelenen ve tarafımızdan bulunan Türkçe kitabe ise Miladi 1369 yılına aittir. Fakat bundan sonra da Türkçe kullanılması çok seyrek olarak devam etmiştir. Bildirimizde Türkçenin geç kullanılması konusunda bazı değerlendirmelere de yer verilecektir.

Georgios PALLIS

***Bizans Dönemi Küçük Asya’ında yazıtların ikinci hayatı:
yazılı malzemenin yeniden kullanımına yönelik görüşler***

(24 Nisan, Salı, 10.40-11.20)

Türkiye topraklarında Klasik Dönem, Roma Dönemi ve Geç Antik Çağ’a ait çeşitli içerik ve amaçlar barındıran, taşlar üzerine yazılı binlerce Yunanca ve Latince metin bulunmaktadır. Antik dünyanın çöküşü ve ortaçağa geçiş ile birlikte, bu materyaller kamusal ya da şahsi metinleri taşımaları bakımından önemlerini kaybetmişler ve onlara bakanlar için anlaşılabilir hale gelmişlerdir. Bu süre içerisinde, epigrafi farklı bir yönelim izlemiş ve Hıristiyanlık ile Doğu Roma İmparatorluğu’na ait kurumların hizmetinde yeni değerler kazanmıştır. Yazıtlar daha sonra Ortodoks doktrinini, Hıristiyan kilisesinde gösterilen sayısız isim, alıntılar ve epigramlar aracılığıyla korumak, hayır işlerini ve kişisel imanı anmak ve de ayrıca kilisenin merhum üyelerinin ve ruhban sınıfı dışındaki üst tabakanın dualarını ve kimliklerini ölümsüzleştirmek için kullanılmışlardır.

Bizans Dönemi boyunca, Küçük Asya sürekli yapı aktivitelerinin olduğu bir alan olmuştur: Tahkimatlar, manastır kompleksleri, kilise binaları, tarihi koşullara göre halkın ihtiyaçlarını karşılamak için onarılan ya da inşa edilen evler. Bu yapıların mimari öğeleri arasında pek çok çeşitte ve pek çok döneme ait devşirme malzeme kullandı ve bu en çok da erken dönem malzemeleri ile dolu olan antik kent ve alanlarda meydana geldi. Son olarak, pek çok yazıt – hiç bozulmamış ya da yeniden işlenmiş şekilde – gömme usulü pek çok yapıya dahil edilmişlerdir. Ankara’nın duvarları, Ephesos kentinin kiliseleri ve başka pek çok anıt, sonradan Selçuklu ve Osmanlı Türkleri tarafından da kullanılan bu uygulamayı temsil etmektedirler.

Küçük Asya’nın Bizans Dönemi anıtlarındaki yazılı devşirme malzemelerin varlığı, bir şekilde değişik formda hala aynı dili konuşan fakat farklı bir kültürü paylaşılan bir toplumda yazılı kelimelere karşı gösterilen tutuma dair pek çok sorun ortaya çıkarmaktadır. Bu taşlar sadece bir yapı malzemesi olarak mı kullanılmıştı? Taşların üzerinde harflerin oluşu, onları kullanacak olan taşçı ustalarının planlarında rol oynamış mıydı? Yazılı ifadeye – asıl manasını anlamak zor da olsa – karşı duyula-

bilecek herhangi bir saygının izleri mevcut mudur? Bu ve bunun gibi sorunlar tüm bölgeden seçili örnekler ile tartışılacaktır.

Scott REDFORD

Türkiye'de Selçuklu epigrafisi

(24 Nisan, Salı, 11.20-12.00)

Bu bildiriye, son yüzyıl içerisinde, özellikle Selçuklu alanında, Anadolu'daki ortaçağ İslam epigrafisi ile ilişkili bilimsel gelenekler incelenmektedir. İlkın, Türkiye'de ortaçağ sürecine (11. yy'da başlayan Türk-İslam hanedanlıklarının kuruluşu ile erken 14. yy'daki Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş i arasındaki dönem) ait İslami (Arapça ve kısmen Farsça) epigrafinin genel olarak İslam epigrafisi alanındaki yeri tartışılmaktadır. Ayrıca – kısa da olsa – hem Geç Osmanlı Dönemi'nde hem de Erken Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarındaki “yerinde gelişen” epigrafi geleneğ i de ele alınacaktır. Bildiri ayrıca epigrafi çalışmaları ile, üzerinde yazıtlar olan yapı çalışmaları ve de İslami kaligrafi çalışmaları arasında ilişki kurmayı hedeflemektedir.

Nicholas S. M. MATHEOU

'Hatıraya yeniden bakmalı': ortaçağ Ermeni geleneğinde epigrafi

(24 Nisan, Salı, 14.00-14.40)

Anadolu ve Kafkasya'daki mevcut Ermeni yapıları, iç ve dış mekanların geniş bir kısmına yayılmış dikkate değer yoğunlukta yazılı malzeme içermektedir. Büyük ölçüde kilise ve manastır yapılarına yönelik olmakla birlikte, taşa kazınmış bu resmi kayıtlar, kuruluş kararlarını, dekretleri ve üst tabakanın yaptığı işleri oldukça ayrıntılı muhafaza ederek, bir sosyal-tarihsel bilgi hazinesini kayıt altında tutmaktadır. Günümüze ulaşan mevcut epigrafi ölçęę i, halihazırda kayıp olan seküler metinler de dahil olmak üzere, daha da fazlasının hayal edilmesi gerektiğ ine işaret etmektedir – ki söz konusu varsayım Doç u Roma Dönemi'ne ait Ani katedralinde (1045-1065) bulunan iki adet yazıt ile daha da kuvvetlenmiştir. Günümüze ulaşan çok sayıdaki yazıtın yanı sıra ortaçağ Ermeni metinleri aynı zamanda epigrafi ile aktif bir biçimde meş gul olmuş tarihi aktörlere dair örnekler de sunmaktadır. Dik-

kate değer bir örnek Step'anos Orbelian'ın (yak. 1250-1305) *History of the Province of Siwnik* adlı eseridir. Yazar bu eserinde kullandığı sözlü kaynakları, tümüyle açık yazılmış yazıtlar, senetler, mektuplar ve künyeler ile desteklemekte, ve de manastır ve kiliselerinin kuruluş tarihleri ile oluşturduğu bölgesel tarihi zenginleştirmektedir. Step'anos yazıtlarla yakından ilgilenmiş olan tarihi aktörlere dair somut kanıtlar sunmakla kalmaz, söz konusu bilgileri senetler ve künyeler ile bir arada vererek, tarihi eylemlerin 'anıtları' olarak görülen ve ele alınan bu umumi suretler arasındaki karşılıklı metin ilişkilerini de ortaya koyar. Bu bildiride, ortaçağ Ermeni geleneğinde epigrafik itiyadın gelişimine ve karakteristiğine dair bir ana hat ortaya koyacağım. Bu ana hat bunların teknik özelliklerini, doğrudan ve daha geniş kapsamlı amaçları, metinler arası ilişkilerini içerecektir. Ayrıca, aynı dönemdeki Doğu Roma uygulamaları ile olan güçlü etkileşimleri ve temel farklılıkları üzerine bazı karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılacaktır.

T. Michael P. DUGGAN

19. yüzyıla kadar Küçük Asya'daki erken dönem antika meraklıları

(24 Nisan, Salı, 14.40-15.20)

Bu sunum 1400 yılından 1800 yılına kadarki dönem ile, şüphesiz başka isimler de mevcut olmak üzere, antik metinlerin transkripsiyonlarını da yapmış olan 60'tan fazla Avrupalının antik eserlere yönelik etkinliklerini kapsamaktadır. Hikâye ayrıca, onların malzemeyi bulan ve zaman zaman da yazıtların Küçük Asya'dan götürülmesini sağlayan araçlarını, Osmanlı tanıdıklarını, rehberlerini, köylüleri ve Yunan rahiplerini de içermektedir. Aynı zamanda, bununla bağlantılı olarak bu antika meraklılar tarafından "mermer", antik elyazmaları, madalyonlar-sikkeler, yazılı değerli taşlar ve diğer yazılı materyallerin toplanması da konuya dahil edilmiştir. Bu malzemelerin bir kısmı Küçük Asya'dan alındığında taşıma esnasında denizde kaybolurken, bazı antik yazıtlar da hasar görmüş, Avrupa'daki savaşlar esnasında kaybolmuş ya da yok edilmiştir. Yazıtlara ilişkin en erken çalışmalar Ciriaco de Pizziccolli'nin 15. yüzyıldaki transkripsiyonları ve Pierre Belon tarafından 1546-9 yılları arasında yapılan birkaç yazıt transkripsiyonudur. Fakat Avrupalı akademisyenler Küçük Asya'daki günümüze ulaşan antik epigrafik belgelerin önemini, Agria (Eger) Piskopos'u Antonius Verantius'un Res Gestae Divi Augusti

transkripsiyonu, aynı yazıtın 1555 yılında Busbecq'in Ankara'daki hizmetkârları tarafından yapılan kopyasının yayılması ve bunun 1579 yılından itibaren sürekli yayımlanması sonrasında kavramışlardır. 17. yüzyılın başlarından itibaren gittikçe sayısı artan Avrupalı antika meraklıları, büyük kısmı Troas, kıyı Ege bölgeleri ve Küçük Asya'nın temel ticaret yolları boyunca görülebilen yazıtların kayıt altına alma görevini de üstlenmişlerdir. Söz konusu antik yazıtlara dair kayıtlı Osmanlı görüşlerinin çeşitliliği, yapılan transkripsiyonlar, bu yazıtların zaman zaman berat sahibi Avrupalılarca götürülmeleri; metindeki ya da metnin kontekstindeki sorun, matbu baskı ile birlikte gelen yazıt yayınında oluşan durumlar; epigrafik estampajlardan önceki yüzyıllarda transkripsiyonu gerçekleştirilen yazıtlarda görülen uydurmalar ve hatalara dair bazı örnekler dikkate alınmıştır.

Charlotte ROUECHÉ

Louis Robert: Anadolu Yunan epigrafisinin dönüşümü

(24 Nisan, Salı, 15.20-16.00)

19. yüzyılın ikinci yarısında ve 20. yüzyılın içinde, politik ve teknolojik değişimler bilim insanlarının bireysel olarak Türkiye'de seyahat etmesini giderek artan bir biçimde kolaylaştırmıştır. En erken bireysel epigrafistlerden birisi 1880 yılında Smyrna'ya varan ve yeni tren yollarını fazlaca kullanarak pek çok yıl seyahat eden William Ramsay'di. Büyük yerleşimlerin fotoğraflanması 1880'lerde başlamış olsa da ekipmanı taşımak zordu; Ramsay savaştan önce birkaç fotoğraf çekmişti ama ancak Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra epigrafistler her zamankinden daha uzaklara seyahat edebildiler ve fotoğraf makineleri taşıyabildiler. Bu, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua* projesi için bir ilham kaynağı oldu. Bu projenin bir parçası olarak 1932 yılının sonbaharında Louis Robert Anadolu'yu ilk defa ziyaret etti. Bu bildiri, bu gezinin ortaya çıkışının ve sonuçlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bize Robert'in yazıtların çalışılmasını kökten değiştirmek ve Küçük Asya'da Yunan epigrafisinin zenginliğini ortaya çıkarmak için ulaştığı yolları değerlendirmemize olanak sağlayacaktır.

Mustafa H. SAYAR

***İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Yunanca ve Latince yazıtlar
ve bunların Doğu Akdeniz ve Küçük Asya epigrafi
araştırmalarına katkısı***

(24 Nisan, Salı, 16.30-17.10)

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin koleksiyonlarında binlerce Yunanca ve Latince yazıt yer almaktadır. Bu yazıtlar Avrupa'nın güney doğusu, Propontis, Karadeniz bölgesi, Ege adaları, Kuzey Afrika, Yakın Doğu, Anadolu ve Mezopotamya'nın farklı bölgelerine aittir. Sayıca en fazla olan grup Yunanca yazıtlardır ve müze aynı zamanda tür bakımından da geniş bir çeşitlilik barındırmaktadır. Bunların arasında sayı olarak ilk sırada mezar yazıtları ve ikinci olarak da onurlandırma yazıtları bulunmaktadır. Üçüncü büyük grup adak yazıtlarıdır. Dekretler, devletler arası anlaşmalar, kentler arası uzlaşmalar ve mil taşları; aynı şekilde cam ve seramik objelerin, özellikle vazoların, tuğla ve kulp mühürlerin üstünde bulunan yazıtlar da İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin önemli bir kısmını oluşturur. Ayrıca küçük bir gruptan oluşan metal objeler bulunmaktadır. Bunların arasında birkaç tane Latince yazıt içeren askeri diploma vardır. Diğer önemli Latince yazıt içeren grup da mil taşlarıdır.

Yunanca ve Latince yazıtlar dışında Anadolu'nun farklı bölgelerinde bulunmuş olan Lidce, Likçe, Karca, Frigce ve Sidece; bir bölümü de Anadolu dışında bulunmuş olan İbranice ve Kıbrıs dilindeki yazıtlardır. Ayrıca geniş bir buluntu grubu içerisinde Palmyra'ya ait olan mezar heykellerinin üstündeki eskiçağ Süryani dilindeki yazıtlar ve Daskyleion kökenli bazı stellerin üzerindeki Aramice yazıtlar da müzenin zengin epigrafik koleksiyonunun seçkin eserleri arasında bulunmaktadır.

Eskiçağ dönemi yazıtları dışında Geç Antik Çağ'a ve Bizans Dönemi'ne tarihlenen yazıtlar da önemli bir yer tutmaktadır. Bunların arasında Konstantinoupolis'in çeşitli nekropolis alanlarından getirilen mezar yazıtları ve şehir surlarının inşaat yazıtları özellikle dikkat çekmektedir.

Byzantion ve Konstantinoupolis'e ait yazıtların ilk belgeleri 15. yüzyılın Ancona'lı Cyriacus'un yaptığı kopyalardır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin koleksiyonları ile

İlgili epigrafik çalışma dönemin müze müdürü Philipp Anton Dethier ile Alman Büyükelçiliği'nde çevirmen olarak çalışırken İstanbul Dar ül Fünun'unda da numismatik dersleri veren Johannes Mordtmann'ın birlikte yayınladıkları *Epigraphik von Byzantion und Constantinopolis von den ältesten Zeiten bis zum J. Christi 1453* adlı monografidir. Ayrıca 20. yüzyılın başında Birinci Dünya Savaşı sırasında Gustave Mendel tarafından yayınlanan eskiçağ heykeltıraşlık eserlerine ilişkin müze kataloğunda da eskiçağ yazıtlarının çözümlmelerine yer verilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Anadolu'nun batısında ve özellikle Karia bölgesinde çalışan Fransız eskiçağ tarihçisi Louis Robert müzeyi birçok fırsatta ziyaret edip müzenin koleksiyonlarında bulunan eskiçağ dönemi Yunanca ve Latince yazıtlar hakkında önemli makaleler yazmıştır. Ayrıca Robert, İstanbul'da bulunan Fransız Anadolu Araştırmaları Merkezi'nde müdürlük yaparken, müzenin müdürlerinden Nezih Fıratlı ile olan dostluğu sayesinde, Fıratlı ile birlikte birlikte kaleme aldıkları *Les steles funéraires de Byzance Greco-Romaine* ("İstanbul'un Yunan ve Roma Mezar Stelleri") başlıklı Fransızca bir monografi de yayımlamışlardır. 20. yüzyıl sonlarında Polonyalı Adam Łajtar, Byzantion şehir devleti yazıtlarının yayınlanmış olanlarını bir araya getirerek 2000 yılında yayımlamıştır.

Thomas CORSTEN

Türkiye'deki Avusturya epigrafisi araştırmalarının tarihi

(24 Nisan, Salı, 17.10-17.50)

Avusturya'nın Türkiye'de yaptığı araştırmaların tarihi 19. yüzyılın sonlarında başlar. Viyana Üniversitesi'nde 1876 yılında kurulan *Archäologisches-Epigraphisches Seminar* ("Arkeoloji-Epigrafi Bölümü") ile birlikte epigrafiyi, araştırmacının yanında öğretmeyi de içeren bir akademik bölüm olarak kabul edilmiştir. Sonrasında, 1890 yılında *Commission für archäologische Erforschung Kleinasiens* ("Küçük Asya Arkeoloji Araştırmaları Komisyonu") kurulmuştur. Başlangıcından itibaren ve ismine rağmen, *Commission* epigrafiye odaklıydı; özellikle Berlin'deki *Inscriptiones Graecae* ile yapılan bir anlaşmadan itibaren, Küçük Asya'nın yazıtlarıyla Viyana görevlendirilmiştir. Bu amaçla *Commission*, Yunanca ve Latince yazıtları (ve ilk yıllarında Likçe gibi yerel dillerdeki yazıtları da) coğrafi düzene göre korpuslar olarak toplayıp yayınlamak için, *Tituli Asiae Minoris* (TAM) serisini kurmuştur. 'Otopsi' pren-

sibi önemliydi ve bu nedenle yaklaşık her yıl Küçük Asya'ya keşif gezileri düzenleniyordu. Bu geziler, yazıt metinleri, buluntu yerleri, betimlemeler, ölçüler vs. içeren sayısız not defterinin birikmesine zemin olmuştur.

Koleksiyonu sistemli bir hale getirmek ve TAM serisinde önceden bilinen ve yeni bulunan yazıtların müteakip yayınlarını hazırlamak amacıyla, her yazıtta kendisine özel bir numara sağlayan ve bir çeşit kart kataloğu olan *Schedenapparat* oluşturuldu. *Schedae* gezginler tarafından tutulan not defterlerindeki ilgili girdilerin kopyalarından, yayınlardan alınan parçalardan (daha sonraları fotokopiler) ve her bir yazıtta ait her türlü ilgili malzeme ve bilgiden oluşmaktaydı. Bugünkü *Schedae* sayısı tahminen 50.000'e kadar ulaşmaktadır.

Üniversite'nin ve Akademi'nin ("Avusturya Bilimler Akademisi") personeli sadece yakın iş birliği içinde değil, aynı zamanda aynı bilim insanlarının her iki enstitüde de sorumlulukları vardı. Bu özellikle, Yunan epigrafisinin en muhteşem uzmanlarından olan Adolf Wilhelm'in şahsında görülmektedir. Wilhelm, Atina'da bulunan Avusturya Arkeoloji Enstitüsü'nün sekreteri olmadan önce, 1891 yılında zaten Küçük Asya'ya bir gezi yapmıştı. 1905 yılında kendisine Viyana Üniversitesi'nde Yunan tarihi ve epigrafisi profesörlüğü verildi ve daha sonra, emekliliğinden itibaren *Kleinasiatische Kommission*'a ("Küçük Asya Komisyonu" önceki adıyla *Commission für archäologische Erforschung Kleinasiens*) "Obmann" ("müdür") olmuştu.

Bununla birlikte, sadece, TAM serisi kapsamındaki korpus çalışmaları, özellikle Akademi'nin her zaman sadece az sayıda personeli olmasından dolayı, yavaş ilerliyordu. Bu nedenle *Kommission* çoğunlukla Friedrich Karl Dörner ve Peter Hermann gibi dışardan çalışanlara bağlı kalmıştı. Bu durum artık değişti (en azından belli bir oranda) ve bazı eski projelerin yakın zamanda tamamlanabilmesi ümit edilmektedir; örneğin TAM II Likya'nın son fasikülü, şu anda Münih'te bulunan *Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik* ("Eskiçağ Tarihi ve Epigrafi Komisyonu") ile iş birliği içerisinde hazırlanmaktadır. Ayrıca yeni korpus planları vardır ve bunların en başında Ephesos yazıtlarını içeren korpus gelmektedir.

Fatih ONUR

Eskiçağ peyzajını keşfetmek: Patara Yol Anıtı ve Lykia coğrafyası

(24 Nisan, Salı, 17.50-18.30)

Ortaçağdan itibaren, Avrupalı gezginlerin bir coğrafyaya ait antik dokuyu keşfetmek için kullandıkları ana kaynaklar temel olarak, antik edebi kaynaklar, az sayıda antik harita ve diğer seyyahlar tarafından yapılmış çağdaş haritalardı. Daha sonra, bu kaynaklara yollar ve güzergahlar ile ilgili bazı epigrafik veriler eklendi. Bunlara ek olarak, çeşitli türlerdeki farklı epigrafik veriler ve sikkeler, ilgili coğrafyanın antik kentlerinin ve diğer yer adlarının konumunu saptamada dikkate değer derecede önemli bir hale geldi. Araştırmacılar bir bölgenin coğrafik ve politik öğelerini tanımlamak için tüm bu verilerle etkin bir şekilde çalışırken, Patara'da Lykia tarihi ve coğrafyası çalışmalarına çok yönlü bir açılım sağlayan tekil ve muazzam bir anıt ortaya çıktı. Stadiasmus Patarensis adı ile de bilinen ve MS 46 yılına ait olan bu anıt genel olarak Patara yol Anıtı olarak adlandırılabilir. Claudius döneminde tüm Lykia'da yenilenen/ölçülen yolların listesinin yer aldığı anıt, pek çok sorunun cevaplanması için yeni bir kontekt oluştururken, bir yandan da pek çok yeni sorunun oluşmasına neden oldu. Bu görkemli anıtın keşfinden sonra, Akdeniz Üniversitesi'nden bir ekip son 14 yıldır Lykia'da bu anlamda bir yüzey araştırması yürütmektedir ve yarımadanın tarihi coğrafyası hakkında pek çok yeni veri elde etmiştir. Bu araştırmalarda, özellikle son üç yıl içerisinde anıt üzerindeki metinden yapılan çıkarımlarla bu yol listesinin nasıl anlaşılması gerektiği üzerine, özellikle coğrafi-teritoryal çıkarımları ve listede anılan yerleşimlerin MS 1. yüzyıl ortalarına kadar statüleri hakkındaki yaklaşımlarda dikkate değer değişiklikler olmuştur.

Bildirinin diğer bir konusu da Roma'nın uzamsal bir hedefi olarak bölgenin eyaletleştirilmesi esnasında Lykia'ya nasıl bakabileceğimiz üzerinedir. Lykia coğrafyası, MS 43 yılındaki tam ilhaki sonrasında, Küçük Asya'daki son eyalet olarak Roma topraklarına katılmıştır ve bu eyaletleştirmenin meşrulaştırılması için yapılan propaganda aynı anıtta izlenebilmektedir.

Romalıların çok önemli bir özelliği olarak, yollar pek çok çalışmanın konusu olmuştur, çünkü yollar bir ülkenin en geniş alanını kaplayan, bağlantısallık, denetim

ve iletişim yöntemlerinin en önemli altyapı birimidir. Böylelikle hem birimler arası etkileşimin hem de hareketliliğin ana zeminidir. Anıttaki bilgilere göre, Lykia'da geniş çapta gerçekleşmiş olduğu öne sürülen ve Roma müdahalesi ile sona ermiş olan iç savaş, bu iç savaşın bir neden olarak gösterilerek yolların yapımı/onarımı-/iyileştirilmesi/ölçümü ve tüm ülkedeki emniyetin Roma tarafından sağlandığı vurgusu, bunların sonucunda da yeni meclis üyeleri olarak atanan Lykia'nın idari sınıfı ve anıtı inşa ederek Claudius'a adayan Lykia Birliği aracılığıyla yapılan Roma propagandası, eyaletleştirme sürecindeki ana öğeler olarak görünmektedir.

Hasan PEKER

Anadolu hiyeroglifleri
ve bunların Yakın Doğu çalışmalarına son katkıları

(25 Nisan, Çarşamba, 10.00-10.40)

Hitit Hiyeroglifi ya da Luvi Hiyeroglifi olarak da adlandırılan Anadolu hiyeroglif yazısı yaklaşık bin yıl kadar Anadolu ve çevresinde kullanılmıştır. Yazı 1876 yılında A. H. Sayce tarafından doğru bir şekilde Hititler ile ilişkilendirilmiştir. Bu yazı ilk olarak Tunç Çağı'nda Hitit Krallığı'nın (MÖ 17. yüzyılın ortalarından itibaren başlayan) görevli mühürleri üzerinde, daha sonra da hiyeroglif steller üzerindeki kısa yazıtlarda görülmüştür. Yazı ortamı, mühür ve mühür baskıları, doğal kaya yüzleri, kireç taşı ya da bazalt stel ve ortostatlar, kurşun levhalar, tunç ve gümüş metal objeler (rhyton, kâse vb.), (pişirmeden önce veya sonra kazanmış) pişmiş toprak kaplar, silahlar, müzik aletleri, (yalnızca geç dönemde) taş kaseler ve heykellerdir. Ayrıca MÖ 13. yüzyıldan birkaç uzun yazıt daha (IV. Tuthaliya'nın YALBURT ve EMİRGAZİ yazıtları; II. Suppiluliuma'nın BOĞAZKÖY-SÜDBURG yazıtı) bulunmaktadır. Anadolu, Hurri, Hitit ve Semitik şahıs ve tanrı adları ile birlikte, bu yazının dili, aslında Luvicenin lehçelerinden birisidir. Tunç Çağı'nın sonunda merkezi yönetimlerin çökmesiyle birlikte, çivi yazısı Anadolu ve Kuzey Suriye'de ortadan kaybolmuştur; Karkamış gibi Hitit politik ve kültürel geleneklerini birkaç yüzyıl daha koruyan daha küçük bazı politik güç merkezleri ortaya çıkmıştır. Yeni Hitit ya da Geç Hitit olarak adlandırılan bu devletler, yazı sistemleri olarak sadece Anadolu Hiyeroglif yazısını (Luvic; Hiyeroglif Luvicesi) kullanmışlardır. MÖ 700 civarında, Geç Hitit devletlerinin birçoğu, Yeni Asur İmpara-

torluğu'nun fetihleri sonucu bağımsızlığını kaybettiğinde Anadolu Hiyeroglif Yazısı hala kullanımdaydı. Hatta MÖ 7. yüzyıl sonu – MÖ 6. yüzyıl başında bile Karkamış'tan bazı objeler Anadolu hiyeroglif yazısı taşımaktadır.

Bu bildiride, özellikle Karkamış'taki Türk-İtalyan Arkeolojik kazılarında (kazı başkanı Bologna Üniversitesi'nden Prof. Dr. Nicolò Marchetti; kazı başkan yardımcısı İstanbul Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hasan Peker) bulunan (Demir Çağı Hiyeroglif Luvice yazıtların en büyük grubunu oluşturmaktadır) bazı yeni yazıtların Yakın Doğu çalışmalarına katkıları, bu logo-hece yazı sisteminin çözümünün ve yorumlanmasının bazı önemli aşamaları (KARATEPE çift dilli yazıtı, Meskene-Emar'dan diyagrafik mühürler vs. katkılarıyla) sunulacaktır. Ayrıca Demir Çağı Karkamış Krallığı'nın yeni kronolojisi, 2017 sezonunda Geç Tunç Çağı'na ait kentin yeni bulunan mühür baskıları, yeni unvanlar (aralarında muhtemelen gümürükten sorumlu birinin de bulunduğu), ve hem İmparatorluk hem de Geç Dönem'den yeni hiyeroglif işaretler üzerinde tartışılacaktır.

Selim F. ADALI

Anadolu'da çiviyazısı: tarihsel bir bakış açısı

(25 Nisan, Çarşamba, 10.40-11.20)

Bu bildiri Anadolu tarihi boyunca çiviyazısının kullanım ve gelişimini ele almaktadır. Bilinen en erken kullanımı Eski Asur Dönemi'ne aittir (MÖ 20. yüzyılın erken dönemleri ve sonrası) ve en fazla Kaneş kenti (Kültepe) arşivlerinde belgelenmekte olup çiviyazısının diğer çağdaş Anadolu krallıklarındaki kullanımını için de bilgi sağlamaktadır. Geç Tunç Dönemi'nde çiviyazısının en erken kullanımları Türkiye'nin güneydoğusunda ve doğu kısımlarında Hurriler arasında var olmuştur da, Hattuşa'ya (Boğazköy) yerleşen Hititler, MÖ 17. yüzyılda farklı bir Suriye-Mezopotamya çiviyazısı ithal etmişlerdir. Hitit yönetimi ve yazının gelişimi arasındaki etkileşim birbirine oldukça yakındır. Urartular da MÖ 9. yüzyılda çiviyazısı için Yeni Asur 'duktus'unu uyarlamıştır. Bildiri son olarak da, Hititler ve Urartular arasında farklı zamanlarda çiviyazısı kullanımının sona erişini irdelemekte ve bunu yazının Yakın Doğu'da kademeli olarak ortadan kalkışıyla kıyaslamaktadır.

Recai TEKÖĞLU

Anadolu'nun alfabetik yazıları

(25 Nisan, Çarşamba, 11.20-12.00)

Yeni bir yazı sistemi olarak alfabe düşüncesi MÖ 1. bin yılın başlarında geleneksel Anadolu kültürlerinin coğrafi sınırlarındaki insanları etkilemeye başladığında, MÖ 2. binyıldaki politik ve kültürel köklerini hala koruyan yerel yönetim teşkilatları, devlet düşüncesi hala Hattuşa sonrası olaylarla şekillendiği için, alfabe yazı sistemini gönüllü olarak benimseyip uygulamaya çok hazır değillerdi. Bazıları; kraliyet aile üyeleri, rahipler ve kâtipler de dâhil olmak üzere Hattuşa entelektüel çevrelerinin haleflerinden miras kalan uygulamaları takip etti; yani atalarının kültürü olan tutucu bir ideolojiye dayalı Anadolu hiyeroglif yazısını kullanmaya devam ettiler. Bazıları tam bir gelenek oluşturamadan kısa bir süre varlıklarını devam ettirmiş ve akabinde hemen yok olup gitmişti. Bazıları tarihsel geleneği çağdaş uluslararası beklentilerle birleştirmişti. Ve bazıları kültürel aktivite alanlarını domine eden mevcut ideolojik eğilimlere dayanarak yeni bir yol tutturmuştu. Alfabenin yayılımının MÖ 9. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Suriye-Anadolu devletlerinde aşama aşama gerçekleşmiş olması olasıdır. MÖ 2. binyıldan geriye kalan kültürler üzerinde en belirleyici etki uluslararası toplulukların dikkatini çeken Fenike alfabesinin geliyordu. Bu etki Kuzey Sami nüfus gruplarının güney Anadolu içlerine olan göçüyle ilişkili değildir. Sam'al kralı olan Luvi'li Kilamuwa Anadolu kültürlerinin tarihi ve geleneksel sınırları içerisinde alfabetik formda düzenlenmiş bir belgeyi kaydeden ilk kişiydi. Bu, çoğunlukla Kuzey Sami halklarının Anadolu içlerine sızması lehine ya da Luvi halklarının politik ve kültürel zayıflığına karşı bir gerekçe olarak yorumlanmıştır. Aşağı yukarı bir yüzyıl sonra, çok dilli ve çok kültürlü toplumların varlığı dolayısıyla Fenike alfabesinin ara ara Anadolu hiyeroglifleriyle birlikte aynı yazıt içinde kullanılması doğal olmuştu ve Luvi olmayan konuşmacılar tarafından okunup tercüme edilmekteydi. Doğu Akdeniz kıyıları yerel ve uluslararası ticari toplulukların fikir alışverişi yapmaları için iyi bir buluşma noktasıydı. Alfabetik belgelerin uygulaması, teknolojisi ve metodolojisi hakkındaki bilgilerin Batı Anadolu'ya, Ege Adaları'na ve hatta Yunanistan'a bu tip çok kültürlü buluşmalar aracılığıyla yayılmış olması olasıdır. Pek çok tarihçi ve dilbilimci tarafından

önerilen ve kabul gören, Yunanlıların alfabetik yazı sistemini Batı Sami halklarından, daha çok da Fenikelilerden alıp bunu Phrygia, Lydia, Karia ve Lykia gibi batı Anadolu kültürlerine ilettikleri fikri tartışılmalıdır. Esasen Anadolu'daki Fenike belgelerinin sıklığı ile Batı Anadolu kültürlerinin yerel yazılarının ortaya çıkışı arasında büyük bir boşluk yoktur. Bu bildirinin amacı, Anadolu'nun yerel alfabelerinin Batı Sami kültürlerinin kültürel etkisinden doğan Proto-Littera-Anatolica'dan türediğini önermektedir.

Johannes NOLLÉ

Tutku ve görev:

Sencer Şahin'in akademik çalışmaları ve kalıcı kazanımları

(25 Nisan, Çarşamba, 14.00-14.40)

Sencer Şahin şüphesiz en önemli ve en etkili Türk yazıt bilimcileri arasındaydı. Bu hem eserlerinin geniş boyutu hem de akademik çalışmalarının coğrafi kapsamı ve kalitesi için geçerlidir. Üstelik kendisi Türkiye'de vefatından sonra daha çok uzun zamanlar var olacağını tahmin ettiğim bir epigrafi okulunun kurucusudur.

Bu dolu ve zengin hayatın tüm yönlerini bilen neredeyse kimse olmadığı için, onun karmaşık kişiliğinin gerçekçi bir resmini çizmek oldukça zordur. Dahası, epigrafik ve akademik tutkusu, ayrıca her türlü tavize yönelik derin isteksizliği karşılığında sadece geniş çaplı bir hayranlık değil, aynı zamanda kıskançlık ve ciddi bir karşıtlık görmüştür. Bu nedenlerle de bir şekilde yanlış bir imaj çizme riski de bulunmaktadır.

Bir Türk epigrafisti etiketi bile dikkate değer zorluklara ve sonuç olarak yanlış anlaşılmalara yol açabilir. Kendi hayat yolculuğunda kısmen farklı gelenek ve zihniyete sahip olarak iki ülke arasında gidip gelen birisi olmuştu. Bundan dolayı, benim gözümde, ne zaman ve hangi konuda bir Türk veya bir Alman gibi hareket ettiğine veya düşündüğüne karar vermek zordur. Kendisini bir "Vir doctus Anaticus" olarak hissettiğine şüphe yoktur, ama aynı zamanda Alman akademik düşüncesine ve bunun geleneklerine derin bir şekilde bağlıydı. Sencer Şahin akademik eğitimini bilhassa Alman akademisyenlerden almasına ve akademik yazılarının dili genelde Almanca olmasına rağmen, ülkesine ve ülkesinin halkına derin bir

sevgi ile bağlıydı. Mustafa Kemal'in ideallerine bağlı bir şekilde kayıtsız şartsız bir görev üstlenmiştir: Türk Eskiçağ bilimlerinin ve özellikle epigrafi disiplininin standartlarını geliştirmek istiyordu. Bu hedefe ulaşmak için, Almanya'daki iyi pozisyonunu bırakıp, Antalya Akdeniz Üniversitesi'nde eskiçağ çalışmaları için yeni bir bölüm kurma zahmetlerine girişmiştir.

Sencer Şahin Reinhold Merkelbach'ın bilgisinden, kararlılığından, epigrafi anlayışından ve epigrafik korpuslar hazırlamasından fazlasıyla istifade etmiştir. Fakat kendisi, hocasını epigrafinin sadece taşlardan yazıt okuyup metin yayımlamak anlamına gelemeyeceği konusunda ikna etmeyi başarmıştır. Sencer Şahin hiçbir zaman sadece bu taşların orijinal çevresini bilen akademisyenlerin üstlerinde yer alan yazıtları gerçek anlamda anlayabileceklerinin altını çizmekten usanmamıştır. Her zaman epigrafiyi tarihi coğrafya ile birleştirmek için uğraşmıştır. Bu anlamda da Friedrich Karl Dörner'in öğrencisiydi.

Son yıllarında yaşadığı hastalık ve sonrasındaki ani ölümü bir şekilde bazı çalışmalarını yarım kalmasına neden olmuştur. Fakat bu, geride etkileyici bir miras bırakmış olduğu gerçeğini değiştirmez.

Andreas RHOBY & Ida TOTH

Bizans epigrafisi: geçmiş – günümüz – gelecek

(25 Nisan, Çarşamba, 14.40-15.20)

“L'épigraphie Byzantine n'existe pas” (“Bizans epigrafisi yoktur”): Paul Lemerle'e ait olup sonradan Cyril Mango tarafından da tekrarlanan bu ifade, 20. yüzyılın ikinci yarısında Bizans yazıtları ile ilgili araştırmaların durumunu isabetli bir şekilde tanımlamaktadır. 2008 yılında, Mango altıncı yüzyıldan sonrası için Bizans epigrafisine yönelik genel bir tartışma olmadığına dikkat çekerek bu değerlendirmesini netleştirmiştir. Bu bugün bile hala doğrudur: modern akademisyenler epigrafik malzemenin eksikliğinden çok fazla şikâyetçi değildir – zira bu malzeme şüphesiz mevcuttur. Fakat mevcut epigrafik verileri sunan ve yorumlayan araştırmaların eksikliğinden yakınmaktadırlar. Bu açığı kapatma işi – örneğin hem öğretmek hem düzenli seminerler ve yaz programları vermek hem de araştırmaları ve çözüm-

sel çalışmaları yayımlamak gibi – Bizans Epigrafisi alanında büyük bir eksiklik olarak durmaktadır.

Yazıtları yayınlamak zahmetli bir görevdir: Bizans epigrafik malzemesinin çoğu geniş bir spektrumu kaplayan araştırma dallarına dağılmış durumdadır; bunların bir kısmı halen yayımlı değildir ve böylelikle geniş bir akademik okuyucu kitlesi tarafından bilinmemektedir. Son iki yüzyıl içerisindeki Bizans yazıtları korpusu oluşturma girişimlerinin başarısızlığı, anlaşılması zor ve ezoterik olarak kalan alanın bir bütün olarak süregelen namına katkıda bulunmuştur. Paul Lemerle'in izlediği bir yol olarak, yazıtların 'un choix' ("seçim") yayınlama ve 'inscriptions historiques'e ("tarihi yazıtlar") odaklanma alternatifi, şüphesiz bilim dalını ilerletmiştir. Ama aynı zamanda bazı dikkate değer yöntemsel soruları cevapsız bırakmıştır, özellikle adlandırmanın kendisi ile ilgili olanı: tarihi bir yazıt nedir? Lemerle ve ekibinin düzenlediği edisyonlar sadece modern Yunanistan'ın bazı bölgelerini kapsar, bununla birlikte Küçük Asya çoğunlukla keşfedilmemiş bölge olarak kalmıştır. *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, *Tituli Asiae Minoris* yanı sıra *Inscripfen griechischer Städte aus Kleinasien* Bizans yazıtlarını sistematik bir şekilde içermektedir; orta ve geç Bizans malzemesinin ele alınışı en iyimser söylemle tamamlanmamış ve taşa yer alan yazılara karşı belirgin ön yargılar göstermektedir.

Bizans Anadolu'suna ait epigrafik kültür her zaman Yunan ve Roma antik zemini doğrultusunda ölçülmüştür. Beklenildiği gibi, gelişkin antik uygulamalara yönelik bakış açısı, sonrasında gelebilecek her şeye karşı övücü olmayan bir görüş sağlamaktadır. Akademisyenler Erken Ortaçağ Dönemi'nin iki paralel gelişmeyi ortaya çıkardığını sadece yakın zamanlarda kabul etmeye başlamıştır: geç antik toplumlar gerçekten antik Greko-Romen epigrafik alışkanlıklardan kopmuşken, aynı zamanda kendi geleneklerini tekrar toplamakta, onlara tekrar odaklanarak pekiştirmekteydiler. Bu gelişmelerin eş zamanda gerçekleştiğinin kabulü aynı zamanda antik epigrafinin geri dönülmez düşüşünü takip eden geleneksel yaklaşımdan gittikçe uzaklaşarak mevcut epigrafik veriyi erken ortaçağ yazılı kültürününün daha geniş konteksti içerisine yerleştirmekte olan modern Bizans epigrafistleri nezdinde yenden bir eğitim gerektirmiştir. Bu geçiş giderek Bizans epigrafisinin kendi döneminin standartları ile karşılaştırılmasına izin verirken, aynı zamanda genellikle geleneksel epigrafinin kapsamadığı epigrafik kategorileri içermiştir. Yirmi birinci yüz-

yılda Bizans epigrafisi disiplinler arası olma yolunda ilerlemelidir: yazınsal ve edebi akademisyenlerin, tarihçilerin ve hem görsel hem materyal kültürün uzmanlarının iş birliğini gerektirmektedir ve en önemlisi ciddi bir şekilde yerinde arazi çalışmalarına acil ihtiyaç olduğudur. Sadece bu gayretlerin tamamı vesilesiyle modern akademisyenler yazıtların Bizans toplumundaki anlamını ve rolünü tamamen anlamayı ümit edebilir.

Hakan T. KARATEKE

Bir Osmanlı yazıtı nedir?

(25 Nisan, Çarşamba, 15.20-16.00)

Bu konuşmada Osmanlı yazıtlarının kimi özelliklerini ve bu yazıtlar üzerine araştırma yaparken karşılaşılan sorunları tartışacağım. Bir proje bünyesinde Osmanlı yazıtları için oluşturmuş olduğumuz veritabanının (Hatice Aynur tarafından ayrı bir konuşmada tanıtılacaktır) editörlerinden biri olarak, araştırmamız sürecinde verileri standart bir şekilde kaydetmek için çok sayıda karar almak, sorunlara çözümler geliştirmek zorunda kaldık. En basitinden “Osmanlı yazıtı nedir” sorusunun bile editörlerce tanımlanması gerekti. Nedir bir yazıtı “Osmanlı” yapan özellikler? Yazıtın bulunduğu coğrafya ve bu coğrafyanın Osmanlı devleti tarafından kontrol ediliyor olması, yazıtın dili gibi etmenleri göz önünde bulundurursak belli bir standartizasyon sağlıyoruz. Örneğin, 17. yüzyıl Kahire’inde bir *sabil-kuttab* üzerine Osmanlı ricalinden biri tarafından yazdırılmış olan Türkçe bir yazıtı “Osmanlı yazıtı” olarak kabul etmek kolay olabilir. Fakat, mesela Filistin’deki Arapça, Diyarbakır’daki Ermenice veya Ermeni harfli Türkçe, Saraybosna’daki Arap harfli Boşnakça, ya da Antalya’daki Karamanlıca (Yunan alfabesi ile yazılmış Türkçe) yazıtların durumu daha karmaşık bir hale gelebiliyor. Konuşmam sırasında bu konulara dair soru ve sorunları tartışacağım ve yazıtların materyal ve kalligrafik özelliklerine kısaca değineceğim. Sonuçta konuşmam Osmanlı yazıtlarının gelişimi üzerine bir genel bakış sunmayı da amaçlamaktadır.

N. İlgi GERÇEK

21. yy.'da çiviyazısı çalışmaları

(25 Nisan, Çarşamba, 16.30-17.05)

Son tahminlere göre birçoğu kil tablet olan, çiviyazısıyla yazılmış, bir düzineden fazla metni kayıt altına alan yaklaşık 550.000 ila 600.000 civarı obje bulunmaktadır. Bu korpus, 3 bin yıldan daha fazla bir süreyi ve Anadolu'dan Mısır'a, Akdeniz'den İran'a uzanan hatırı sayılır miktarda bir coğrafi alanı kapsamaktadır. Bilinen çiviyazılı eserlerin %25'e yakını Türkiye'deki müzelerde bulunmaktadır. Büyümekte olan ve pek çoğu da yayımlanmamış olan bu korpusun kataloglaması, kategorize edilmesi ve yayımlanması, çiviyazılı kültürleri çalışmaya adanmış 170 yıllık bir akademik disiplin olan Asuroloji'nin en önde gelen meseleleri arasındadır. Bu bildiride, bugün çiviyazısı çalışmalarını tanımlayan metodolojiler, kaynaklar, teknolojiler ve araştırma sorunları tartışılacaktır. Tartışma özellikle çiviyazısı epigrafisindeki modern teknolojik gelişmelere (dijital epigrafi, online veritabanları, 3D fotoğraflama, çiviyazılı tabletlerin bilgisayar destekli okunması/restorasyonu gibi) ve bunların araştırma, kamuya erişimi ve ulaşılabilirliği üzerine odaklanacaktır.

Gabriel BODARD

***Dijital epigrafide iştirakçiler ve gündemler:
kodlama, düzenleme ve yayımlama***

(25 Nisan, Çarşamba, 17.05-17.40)

EpiDoc Ortaklığı (epidoc.sf.net) 2000'den beri antik epigrafik ve diğer yazılı kaynakların edisyonlarının dijital kodlaması ve yayımı için kılavuzlar ve diğer araçları üretip dağıtmaktadır. Bu dönemdeki kayda değer gelişim ve katkıların pek çoğu Inscriptions of Aphrodisias, Integrating Digital Papyrology, EAGLE Europeana Network, Ancient Inscriptions of the Northern Black Sea ve diğerleri gibi finanse edilen projelerin himayesi altında gerçekleşen ve yazılım, belgeleme, en iyi uygulama kılavuzları veya başka yayınlar şeklinde toplulukla paylaşılan çalışmaların doğrudan sonucudur.

Bu bildiride EpiDoc uygulayıcı topluluğu için yapılan bu katkıların uzun tarihini şu noktaların izini sürerek tartışacağım:

1. Roma epigrafisinden doğan ve diğer kültürleri, dilleri ve araçları dahil edecek şekilde oluşturulan kılavuzların odak noktası (ki öte yandan Leiden düzenini ya da onun diğer çeşitlemelerini dolayısıyla da - papiroloji, numismatik, sigillografi- ve diğer yazı sistemlerini kullanan topluluklara olan odağını da korumaktadır);
2. Her seferinde maddeli indeksleme, diyalekt normalleştirme, *apparatus criticus* ve bibliyografik eşleme gibi özelliklerin gelişmesine vesile olan ve her bir proje tarafından EpiDoc'un önüne getirilen filolojik sorular ve ihtiyaçlar;
3. Stil sayfasını arama ve endeksleme komut dizileri, düzenleme/iş akışı yönetim araçları ile EpiDoc dosyalarının işlenmesi ve yayımı için diğer arayüzlerin gelişimine vesile olan teknik gündemler

Daha sonra içinde yer aldığım yeni bir projeye odaklanılacaktır: epigrafik edisyonların görünümü, endekslenmesi, taranması ve yayımlanmasının EpiDoc formatında yapılabilmesi için fazlasıyla özelleştirilebilir bir araç olan EpiDoc Front-End Services (EFES) platformu. Bu arayüz bir “digital humanities” merkezinin desteğine ya da bir programcı ve web geliştiricisi kiralamak için bütçelendirilmiş bir projeye gerek duymadan bilim insanlarının epigrafik korpuslar yayımlamasına ilk defa olanak sağlayacaktır. EpiDoc araçlarındaki ve yayımlardaki bu tür her bir gelişim, sadece bu uluslararası uygulama topluluğuyla birlikte çalışan ve karşılığında onlardan da faydalanan projelerin cömertliği ve katılımcı yapısı aracılığıyla mümkün kılınmaktadır.

Hatice AYNUR

***Osmanlı tarihini dijitalleştirme:
sekizinci yılında “Osmanlı Kitabeleri Veritabanı Projesi”***

(25 Nisan, Çarşamba, 17.40-18.15)

Bugün, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetilmiş olan topraklar Osmanlı'nın kitabeler şeklinde görülebilir izleri ile doludur. Osmanlı yazıtları

üzerine pek çok başarılı çalışma olmasına rağmen, sistematik bir yaklaşım girişiminde bulunulmamıştı. Osmanlı Kitabeleri Projesi (OKP) sekiz sene önce tam olarak bu boşluğu doldurmak için faaliyete geçirildi. Konuşmamda sunacağım üzere; OKP bugün kaybolmuş ancak el yazmaları ve yayınlar tarafından kaydı yapılmış olan yazıtlar dahil var olan tüm yazıtları toplayan büyük bir projedir. Proje aynı zamanda her bir yazıtı orijinal format ve dilde dijital olarak ulaşma ve kopyalama için bir sistem de sunmaktadır.

Konuşmam üç bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, projenin tanıtımını yapacağım. İkinci olarak, projenin şu anki güncel durumunu aktaracağım. Son olarak ise işlemi aydınlatmak ve kısaca Osmanlı tarihi açısından bu yazıtların önemini tartışmak için veri tabanımızdan bazı yazıt örnekleri sunacağım.

Michèle BRUNET

Gelecekte epigrafiler: uluslararası bir perspektif

(25 Nisan, Çarşamba, 18.15-18.50)

Epigrafinin geleceği ne olacak? Bir disiplinin geleceğini tasarlamak her zaman için zor bir durumdur. Fakat 21. yüzyılın başlarından itibaren gerçekleşen dijital devrimin etkisinin dökümünü yapabilir ve dijital teknolojilerin yazıtların bütünsel bir yeniden değerlendirmesini nasıl desteklediğinin ve de bu teknolojilerin akademik araştırmalar üzerindeki etkisinin uluslararası düzeyde büyük bir entegrasyon ve kaynaşma ile nasıl sürdürülmesi gerektiğinin ana hatlarını belirleyebiliriz.

2017 yılının sonuna kadar John Badel (Brown Üniversitesi) ve Marie-Claire Beaulieu (Tufts Üniversitesi) ile birlikte yürüttüğüm ve farklı dil, medeniyetler ve epigrafilerin uzmanlarının bir araya geldiği *Visible Words* projesinden elde ettiğim tecrübe sunumumu destekleme konusunda kanıt teşkil edecektir.

Katılımcılar

ADALI, Selim F.

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, TÜRKİYE
Tarih Bölümü
Eskiçağ tarihi; Asuroloji; Akadca
selim.adali@asbu.edu.tr

AYNUR, Hatice

İstanbul Şehir Üniversitesi, TÜRKİYE
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Türk edebiyatı; Osmanlı epigrafisi
haticeaynur@sehir.edu.tr

BRUNET, Michèle

Lumière-Lyon 2 Üniversitesi, FRANSA
Epigrafik ve arkeolojik korpus çalışmaları; Yunan epigrafisi; antik kaynakların elektronik olarak yayımlanması; eski Yunan dünyasının arkeolojisi ve tarihi
Michele.Brunet@mom.fr

BODARD, Gabriel

SAS, Londra Üniversitesi, BİRLEŞİK KRALLIK
Klasik Çalışmalar Enstitüsü
Eskiçağ tarihi; arkeoloji; klasikler; epigrafi; sayısal kaynaklar; sayısallaştırma
gabriel.bodard@sas.ac.uk

CEYLAN DUGGAN, Burcu

Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE
Sanat Tarihi Bölümü
Erken Hristiyan ve Bizans sanatı; mimari
bceylan@akdeniz.edu.tr

CORSTEN, Thomas

Viyana Üniversitesi, AVUSTURYA
Eskiçağ Tarihi, Epigrafi ve Papiroloji Bölümü
Eskiçağ tarihi; eski Yunan epigrafisi
thomas.corsten@univie.ac.at

DUGGAN, T. Michael P.

Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE
Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü
Sanat tarihi; Selçuklu Dönemi; 19. yüzyıl gezginleri
tmpduggan@yahoo.com

- GERÇEK, N. İlgi** Billkent Üniversitesi, TÜRKİYE
Arkeoloji Bölümü
Eskiçağ Yakın Doğu dilleri ve tarihi
ilgi@umich.edu
- IŞIN, Gül** Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE
Arkeoloji Bölümü
Klasik arkeoloji; yerleşim tarihi; din; Yunan ve Roma heykel sanatı
gulisin@akdeniz.edu.tr
- KARATEKE, Hakan T.** Chicago Üniversitesi, ABD
Yakın Doğu Dilleri ve Uygarlıkları Bölümü
Osmanlı ve Türk kültürü, dili ve edebiyatı; erken cumhuriyet ve modern Türk edebiyatı; Osmanlı epigrafisi
karateke@uchicago.edu
- MATHEOU, Nicholas S. M.** Oxford Üniversitesi, BİRLEŞİK KRALLIK
Doğu Çalışmaları
Pembroke Koleji
Bizans tarihi; ortaçağ Ermeni kültürü; ortaçağ Gürcistan'ı
nicholas.matheou@pmb.ox.ac.uk
- NOLLÉ, Johannes** Alman Arkeoloji Enstitüsü, ALMANYA
Münih - Eskiçağ Tarihi ve Epigrafi Komisyonu
Eskiçağ tarihi; eski Anadolu; Yunan ve Latin epigrafisi; antik numismatik
johannes.nolle@dainst.de
- ONUR, Fatih** Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE
Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü
Eski Yunan Dili ve Edebiyatı
Eski Yunan epigrafisi; eskiçağ tarihi; eskiçağ coğrafyası; klasik arkeoloji; klasik filoloji
fatihonur@akdeniz.edu.tr

PALLIS, Georgios	Atina Ulusal and Kapodistrian Üniversitesi, YUNANİSTAN Arkeoloji Bölümü <i>Bizans ve post-Bizans tarihi coğrafyası; orta Bizans mimari bezeme; Bizans ve post-Bizans epigrafisi; Osmanlı mimarisi</i> g_gpallis@arch.uoa.gr
PEKER, Hasan	İstanbul Üniversitesi, TÜRKİYE Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü Hititoloji <i>Hititçe, Luvice, Anadolu dilleri</i> hasan.peker@istanbul.edu.tr
REDFORD, Scott	SOAS, Londra Üniversitesi, BİRLEŞİK KRALLIK Sanat Tarihi ve Arkeoloji Bölümü <i>İslam sanatı; Anadolu arkeolojisi ve mimarisi; 11-14. yüzyıllar doğu Akdeniz ve güneydoğu Anadolu.</i> sr63@soas.ac.uk
RHOBY, Andreas	Avusturya Bilimler Akademisi, Viyana, AVUSTURYA Ortaçağ Araştırmaları Enstitüsü, Bizans Araştırmaları Bölümü <i>Bizans epigrafisi; Bizans eğitim ve kültür tarihi; Bizans filolojisi</i> Andreas.Rhoby@oeaw.ac.at
ROUECHÉ, Charlotte	KCL, Londra Üniversitesi, BİRLEŞİK KRALLIK Klasik Çalışmalar Bölümü <i>Roma, Geç Roma ve Bizans Dönemi yazıtları ve edebi metinleri; "Digital humanities"; klasikler ve Bizans çalışmaları</i> charlotte.roueche@kcl.ac.uk

SAYAR, Mustafa H.

İstanbul Üniversitesi, TÜRKİYE

Tarih Bölümü

Eskiçağ tarihi; klasik arkeoloji; eski Yunan ve Latin epigrafisi; tarihi coğrafyamhsayar@gmail.com

TEKOĞLU, Recai

Dokuz Eylül Üniversitesi, TÜRKİYE

Tarih Bölümü

Eskiçağ tarihi; Anadolu dilleri/yazıları; dil bilim; klasik filolojitekoglu@icloud.com

TOTH, Ida

Oxford Üniversitesi, BİRLEŞİK KRALLIK

Tarih Fakültesi

Wolfson Koleji

Ortaçağ Yunancası ve Latincesi; ortaçağ yazınında klasik gelenek; Yunan ve Latin epigrafisiida.toth@history.ox.ac.uk

TÜTÜNCÜ, Mehmet

SOTA (Stichting Onderzoek Turkse en Arabische wereld) / Türk ve Arap Dünyası Araştırma Merkezi, HOLLANDA

İslam epigrafisi; sanat tarihi; Osmanlı tarihi; Osmanlı sanat ve mimari tarihim.tutuncu@quicknet.nl

YILMAZ, Gülay

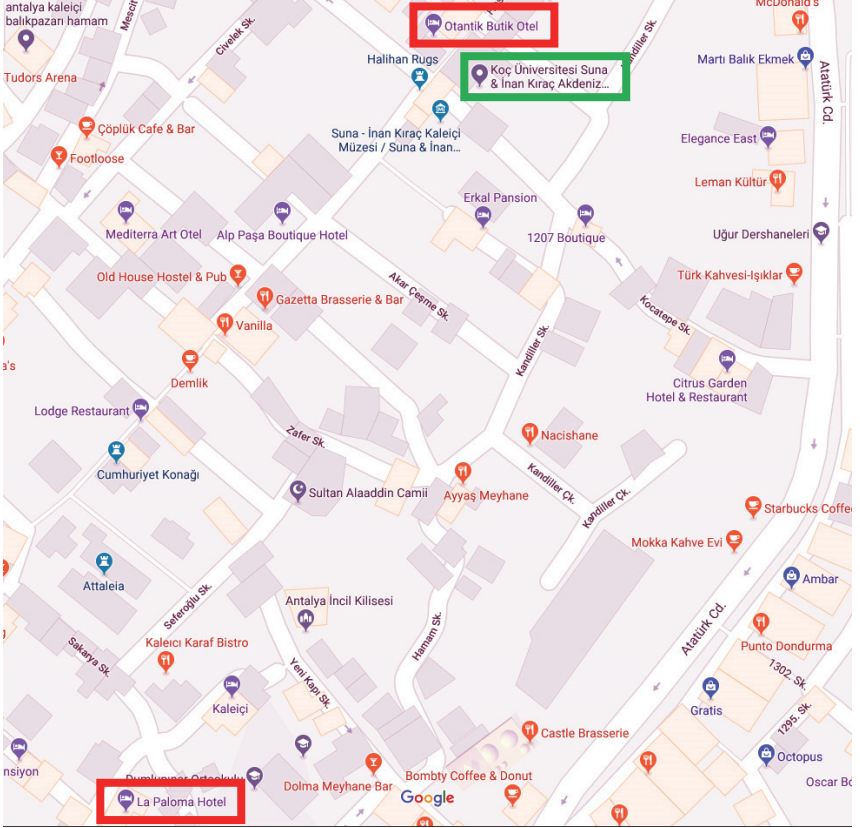
Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

Tarih Bölümü

Osmanlı tarihi, ekonomisi, sosyal ve askeri tarihi; geç Osmanlı tarih yazımı; Osmanlı diplomasisi ve Avrupagulayyilmaz@akdeniz.edu.tr

ETKİNLİK YERİ

AKMED Konferans Salonu

Koç Üniversitesi Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED)

Barbaros Mah. Kocatepe Sok. No: 22
07100 Kaleiçi – Antalya
Telefon: 0 242 243 42 74
Faks: 0 242 243 80 13
E-posta: akmed@ku.edu.tr